

Slnčné hodiny na kostole sv. Bartolomeja v Prievidzi

Slnčné hodiny na južnej fasáde kostola sv. Bartolomeja v Prievidzi
Autor fotografie: Mgr. Zita Radosová

Meranie času a informácia o tom, koľko je hodín, neboli v minulosti také jednoduché ako dnes. Najviac používaný typ hodín v dejinách boli slnečné hodiny, ktoré zároveň patrili k najjednoduchším meracím zariadeniam. Predstavovali indikátor polohy Slnka, kde hlavným princípom je tyč nazývaná gnómom, ktorá vrhá tieň na stupnicu. Tento tieň sa behom dňa pohybuje, predlžuje a skracuje. V najjednoduchšom prípade sa čas určoval podľa dĺžky tieňa, čo vyhovovalo podnebiu v okolí rovníka, ale v miernejšom pásme bolo k presnosti hodín potrebné odčítať zmeny smeru tieňa. Prvé slnečné hodiny sa objavili v Číne, Egypte a v Mezopotámii, odkiaľ sa rozšírili do rôznych častí Európy.

Prvé hodiny boli spravidla konštruované ako pevné a boli viazané na určité miesto. K takému typu patrili hodiny, ktoré boli napríklad na stenách verejných budov, ako radnice, kaštiele, fasády kostolov (vertikálne), alebo boli na zemi (horizontálne). Na niektorých slnečných hodinách sa okrem času dali zistiť aj sviatky, rozličné kalendárne údaje či hodina východu a západu Slnka. V prípade pár kaštieľov na Slovensku nájdeme na nich aj alegorické vyobrazenia figúr (ako napríklad Chronos), takisto symboly slnka, mesiaca či hviezd. Až v stredoveku sa začali zostrojovať

prenosné slnečné hodiny, ktoré sa dali používať na viacerých miestach. Práve v dobe prenosných slnečných hodín nastal ich rozmach. Medzi najznámejších výrobcov patrili Viedenčan Hans Dorn či Švajčiari Jošta Bürgi. Prvé prenosné slnečné hodiny sa objavili v Nemecku až v roku 1450.

Slnčné hodiny na farskom Kostole sv. Bartolomeja v Prievidzi sa nachádzajú na južnej fasáde v historickom centre mesta. Vertikálne slnečné hodiny majú šikmý ukazovateľ a sú dobre viditeľné a prístupné. Ciferník je delený po štvrt hodine od šiestej hodiny rannej do šiestej hodiny večernej, s rímskymi číslicami. Hodiny nesú latinský nápis: „FILIOLI, NOVISSIMA HORA,“ ktorý by sa dal voľne preložiť ako Miláčikovia, (odbila) Vaša posledná hodina. Ide o citovanú biblickú pasáž z Prvého Jánovho listu (1 Jn 2,18): „*Filioli, novissima hora est; et sicut audistis quia antichristus venit, ita nunc antichristi multi adsunt, unde cognoscimus quoniam novissima hora est.*“ (Deti moje, je posledná hodina. A ako ste počuli, že príde Antikrist, tak teraz vystúpilo mnoho antikristov. Z toho poznávame, že je tu posledná hodina.)

Otázka: Kto patrili medzi najznámejších výrobcov prenosných slnečných hodín?

Spracovala: Mgr. Zita Radosová